

психічного здоров'я персоналу прикордонного відомства, який здійснює свою діяльність в екстремальних (бойових) умовах.

Список літератури

1. Балабанова Л. М. Категорія норми в психології студентського вікту. Харків : Консум, 1999. 240 с.
2. Матеюк О., Маковський А. Перспективи залучення військових капеланів до збереження психічного здоров'я прикордонників – учасників бойових дій. *Збірник наукових праць Національної академії ДПС України. Серія: психологічні науки*. 2019. Вип. 2 (13). С. 170-181. URL: <https://cutt.ly/mYcd42R> (дата звернення 20.04.2022).
3. Про затвердження Порядку психологічного забезпечення в Державній прикордонній службі України: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 09.03.2021 № 179. URL: <https://cutt.ly/nYhXRDQ> (дата звернення: 20.04.2022).
4. Про службу військового капеланства : Закон України від 30 листоп. 2021 р. № 1915-ІХ. Дата оновлення: 19.03.2022. URL: <https://cutt.ly/rF4hOFv> (дата звернення: 20.04.2022).
5. Cooper D. C., Evans C. A., Chari S. A., Campbell M. S., & Hoyt T. Military chaplains and mental health clinicians: Overlapping roles and collaborative opportunities. *Psychological Services*. 2020. Advance online publication. URL: <https://doi.org/10.1037/ser0000661> (last accessed: 20.04.2022).
6. Makovskyi A. Maintaining the mental health of the border guards in special and/or extreme conditions of their professional activity by means of the pastoral activity of the military chaplains. *Psychological basis of professional problem-solving : collective monograph / Smulson M. and others*. Lviv-Toruń : Liha-Pres, 2019. P. 86-109. URL: <https://cutt.ly/7YciqUX> (last accessed: 17.04.2022).
7. Smith-MacDonald L. A., Morin J.-S., & Brémault-Phillips S. Spiritual dimensions of moral injury: Contributions of mental health chaplains in the Canadian Armed Forces. *Frontiers in Psychiatry*. 9. 2018. Art. 592. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2018.00592> (last accessed: 20.04.2022).

УДК 159.9

Пономаренко Я.С., к.психол.н., доцент

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3374-3930>

Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків, Україна

СПЕЦИФІКА ПСИХОЗАХИСНОЇ ПОВЕДІНКИ У ПОЛІЦЕЙСЬКИХ З РІЗНИМ РІВНЕМ ОСОБИСТІСНОЇ ЗДІЙСНЕННОСТІ

Проблематика якісного відбору кваліфікованих кадрів поліції є нагальною потребою в умовах мінливого сьогодення. Професійні обов'язки поліцейських пов'язані з їх частим перебуванням у надзвичайних ситуаціях. Закордонні дослідники вважають, що надмірні емоційні навантаження негативно

впливають на психологічне благополуччя поліціантів й здатні знизити ефективність [3]. Найбільш вживані стратегії психозахисної поведінки у поліцейських залежать від організаційної культури та колективу, адже саме ці фактори найбільше позначаються на продуктивності та задоволеності правоохоронців [1].

Колектив українських дослідників наголошує, що професія поліцейського є стресовою, оскільки вони вимушені працювати в умовах високої психоемоційної напруги, що вимагає від них уміння опиратися стресорам. Вчені підкреслюють, що уміння поліцейських долати труднощі є показником їх особистісної ефективності, що зменшує ризик виникнення емоційного вигорання та професійних деструкцій [2].

Нами було проведене емпіричне дослідження механізмів психологічного захисту та проведено відповідне ранжування отриманих даних на досліджуваних групах поліцейських з різним рівнем особистісної здійсненності (ОЗ). Загальну вибірку склали 97 поліцейських, котрі із застосуванням кластерного аналізу за методом к-середніх були розподілені на три групи за «Опитувальником особистісного здійснення» О. Штепи. Перша група з низьким рівнем ОЗ складала 25 осіб, друга група з високим рівнем ОЗ налічувала 29 досліджуваних, до третьої групи середнього рівня ОЗ увійшли 43 респонденти, котрі були вилучені з подальшого дослідження. Результати розподілу механізмів психологічного захисту за методикою «Індекс життєвого стилю» R. Plutchik, H. Kellerman та H. Conte серед досліджуваних поліцейських представлено у табл.1.

Таблиця 1 – Психологічні механізми захисту працівників поліції з різним рівнем особистісної здійсненності ($x_{cp} \pm \sigma$)

Механізми психологічного захисту	Поліцейські з <i>низьким</i> рівнем ОЗ			Поліцейські з <i>високим</i> рівнем ОЗ		
	x_{cp}	σ	ранг	x_{cp}	σ	ранг
Витіснення	36,11	17,79	4	35,56	18,17	6
Регресія	29,64	19,02	6	33,47	20,16	1
Заміщення	20,45	15,73	7	20,87	16,02	8
Заперечення	38,88	18,51	3	39,92	19,03	3
Проекція	45,76	22,62	2	46,24	21,93	5
Компенсація	31,52	19,63	5	32,59	18,99	4
Гіперкомпенсація	18,74	14,01	8	19,25	14,99	7
Раціоналізація	49,61	22,98	1	51,48	20,94	2

Аналіз даних в табл.1 свідчить, що у поліцейських з низьким рівнем ОЗ на першому місці знаходиться механізм «Раціоналізація», що передбачає схильність досліджуваних даної групи вдаватися до схематизації та тлумачення подій з метою суб'єктивного контролю над будь-якою ситуацією.

Для поліцейських з високим рівнем ОЗ механізм «Раціоналізація» розташований на другому місці. Тобто, для цих респондентів характерна

раціоналізація небажаної інформації, вони схильні подавати інформацію конструктивно та продумано, використовуючи при цьому інтелектуальні здібності.

Так, для другої групи на першому місці виявляється механізм «Регресія», що можна аргументувати їх високим рівнем відповідальності. Регресія вважається примітивним способом зняття тривоги та напруги. Однак, результати отримані першою групою за даною шкалою демонструють нам, що даний спрощений механізм психологічного захисту має шосте місце в ранжуванні.

Респонденти з низьким рівнем ОЗ схильні справлятися з напругою на роботі шляхом раціоналізації подій, а не регресії. Можемо сказати, що для обидвох груп властиве заперечення всього того, що не може бути раціоналізовано. В даній поведінці можуть проявлятися такі риси як: категоричність, відсутність гнучкості, безкомпромісність. Раціоналізація найчастіше використовується працівниками поліції, які мають розвинутий самоконтроль. У таких поліцейських завдяки використанню даного механізму відбувається часткове зняття напруги.

Результати свідчать, що механізм «Заперечення» у поліцейських з різним рівнем ОЗ займає третє місце. Даний механізм застосовується досліджуваними обох груп як процес отримання контролю над ситуацією. Захист особистості за типом «Заперечення», можемо припустити, пов'язаний з відмовою поліцейських приймати травматичну та стресову подію, вони вдаються до нього з метою самозбереження власного психічного стану, тобто поліцейські вибудовують психологічний бар'єр, який перешкоджає проникненню травматичної ситуації у свідомість та ціннісно-смыслову систему.

Четвертий ранг у першій групі займає «Витіснення», у другій групі – «Компенсація». Для поліцейських з низьким рівнем ОЗ витіснення стресових подій відбувається через навмисне не прийняття власних бажань та почуттів, котрі ними сприймаються як слабкості. Слід зазначити, що у досліджуваних з високим рівнем ОЗ більш виражений такий зрілий психологічний механізм як компенсація, котрий виражається через творчі здібності, хобі та спортивні досягнення. П'яте місце у першій групі надано механізму «Компенсація», а у другій групі розташована «Проекція».

Отримані показники свідчать, що для поліцейських першої групи «Компенсація» знаходиться в межах середніх значень в ранговій системі. Даний механізм ними використовується свідомо та виражається через спробу замінити реальні (уявні) недоліки власної особистості чи поведінки, через привласнення собі позитивних якостей та демонстрації фантазійних переваг. Поліцейські другої групи, як правило, у своїй професійній діяльності вдаються до проекції, що проявляється через перенос відповідальності за те, що відбувається з їх внутрішнім світом, на ближнє оточення чи обставини.

Шостий ранг у першій групі займає «Регресія», у другій групі – «Витіснення». Для досліджуваних першої групи механізм регресії характерний при незрілих формах поведінки, тобто поліцейські з низьким рівнем ОЗ схильні вдаватися до примітивної поведінки та спрощення складних рішень. Подібна

поведінка обумовлюється прагненням першої групи задовольнити власні потреби та уникнути тривожних станів.

Щодо поліцейських другої групи, які мають високий рівень ОЗ, то вони схильні уникати внутрішні конфлікти через їх витіснення зі свідомості, тим самим рецензуючи всю неприємну інформацію.

На сьомому місці у першої групи присутнє «Заміщення», другій групі властива «Гіперкомпенсація». Даний механізм у респондентів першої групи пов'язаний із перенесення неблагополучних дій, котрі направлені на недоступний об'єкт, що дозволяє правоохоронцям знизити напругу, яка викликана незадоволенням потреб. Механізм психологічного захисту у поліцейських другої групи «Гіперкомпенсація» здійснюється через переключення від проблем на власні успіхи. На останньому місці у першій групі знаходиться «Гіперкомпенсація», у другій групі – «Заміщення». Для представників першої групи меншого значення набуває психологічний захист направлений на перебільшення власного негативного стану та вдавання до гумору під час стресових подій, а для другої групи характерне бажання переадресувати реакції або дії з недоступного об'єкта на більш доступний і психологічно безпечний для них.

Отже, отримані дані дозволяють нам побачити основну тенденцію до більш активного використання механізмів психологічного захисту працівниками поліції з високим рівнем ОЗ, в порівнянні з поліцейськими, які мають низький її рівень.

Дані обставини, ми можемо тлумачити, що збільшення особистісної здійсненності розширює досвід використання механізмів психологічного захисту, котрі з часом вкорінюються в поведінку особистості та збільшується ступінь їх дієвості.

Використання механізмів психологічного захисту є необхідною передумовою в професійній діяльності поліцейських. Вони здатні стабілізувати і дезорганізувати поліцейського, забезпечивши його цілісність особистості та психологічне здоров'я.

Список літератури

1. Acquadro Maran D., Magnavita N., Garbarino S. Identifying Organizational Stressors That Could Be a Source of Discomfort in Police Officers: A Thematic Review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2022. № 19. P. 3720.

2. Fedorenko O., Dotsenko V., Okhrimenko I., Radchenko K., Gorbenko D. Coping Behavior of Criminal Police Officers at Different Stages of Professional Activity. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. 2020. № 11(2). P. 124–146.

3. Gutschmidt D., Vera A. Organizational culture, stress, and coping strategies in the police: An empirical investigation. *Police Practice and Research*. 2021. № 29. P. 1–6.